

Nr 27

Av herrar **Holmberg** och **Hagberg**, om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland.

(Lika lydande med motion nr 22 i Första kammaren)

Lokaliseringsutredningens förslag syftar till att mineraler, skog och andra naturrikedomar i industrifattiga områden skall bli grundval för ett differentierat näringsliv. Det har emellertid visat sig att privata företag, som exploaterar malmer och skog i de nordligaste landsdelarna, främst inriktar sig på råvaruutvinning eller tillverkning av halvfabrikat. Även för att åstadkomma en något så när rationell ordning därvidlag har det blivit nödvändigt med statsingripanden av olika slag. Den effektivaste formen av sådana ingripanden, nämligen förstatligande eller upprättande av nya statsföretag, har också lett till tusentals nya arbetstillfällen. Framför allt har statsdriften kommit att spela en mycket stor roll för det norrbottniska näringslivets utveckling. I Västerbotten däremot har de statliga åtgärderna främst bestått i subventionering av privata företag — t. ex. upplåtelse av statsgruvor på förmånliga villkor åt Bolidenbolaget samt statsanslag för industrianläggningar åt samma bolag.

Även lokaliseringsutredningens förslag går ut på att stimulera den privata företagsamheten i industrifattiga områden med hjälp av statssubventioner. Vi motsätter oss självklart inte att denna metod användes även i Norrbotten och Västerbotten. Men det är med säkerhet välbetänkt om statsmakterna även i fortsättningen litar mera på de metoder som lett till förstatligande av järnmalmgruvorna i Norrbotten, det statliga järnverket och ASSI-företagen.

Erfarenheterna från Västerbotten ger stöd för denna mening. Trots rikliga statssubventioner har Bolidenbolaget inte bidragit nämnvärt till uppkomsten av förädlingsindustrier i Västerbotten. Ibland har bolagets åtgärder till och med haft en rakt motsatt verkan. Den transaktion som ledde till att Bolidenbolaget fick aktiemajoriteten i Reymersholms gamla industri AB medförde sålunda att den kemiska industri, som kunde ha förlagts till Västerbotten på grund av länets svavelkisförekomster, i stället förlades till Sydsverige.

Formerna för bolagets legodrift vid statens gruvor i Västerbotten bestäms tydligen också helt av privata vinstintressen. Bortsett från de stora penningbelopp som bolaget tillföres genom direkta statssubventioner medför den nuvarande anordningen också att bolaget kan spara på sina egna malm-tillgångar och i stället tillgodose sitt mineralbehov genom så mycket snab-

bare exploatering av statens gruvor. När Gruvindustriarbetareförbundets kongresser behandlat motioner om förstatligande även av mineraltillgångarna i Västerbotten, har det rått en mycket stark stämning för denna åtgärd — bland Västerbottens gruvarbetare en praktiskt taget enhällig mening. Men den misstanken framfördes i debatten på gruvkongressen att Bolidenbolaget kanske redan har lyckats ta det bästa som statsgruvorna har att ge, med andra ord att statsmakterna har dröjt alltför länge med att tillgodose samhällets intressen.

Med dessa erfarenheter för ögonen borde staten nu handla med bättre förutseende. För närvarande pågår undersökningar om Stekkenjokkmalmen, och det är mycket som tyder på att där kan bli gruvdrift av betydande omfattning. Undersökningarna utföres av Bolidenbolaget, men med hänsyn till att det är en statlig fyndighet bör man kunna förutsätta att staten försäkrat sig om all nödig insyn för att bedöma möjligheterna till industriell verksamhet inom det nya gruvfältet.

Sådan insyn borde samhället ha beträffande all malmprospektering — inklusive de undersökningar som Bolidenbolaget har gjort för egen räkning men omgett med sträng sekretess. Det kan i längden inte få anses vara en privat angelägenhet hur naturtillgångarna skall handhas.

Genom fjolårets riksdagsbeslut om malmförekomsterna i Norrbotten har det som bekant skapats vissa garantier för att samhällets intressen i första hand tillgodoses vid upptäckten av nya mineraltillgångar i detta län samt att malmlätning sker i rationella former. Det borde enligt vår mening vidtagas liknande åtgärder i Västerbotten. I den mån statens egna resurser för malmlätning skall kompletteras med annan vetenskaplig och teknisk expertis, måste dock planering och genomförande av en sådan malminventering i Västerbotten ske under sådana former att de tillförsäkrar staten ett avgörande inflytande.

När frågan om gruvhanteringens framtida förutsättningar i Västerbotten behandlats i riksdagen och på gruvkongressen har det inte kunnat lämnas något besked om hur stora malmförekomsterna är i de gruvor som bearbetas och än mindre om malmförekomster i övrigt inom länet. Detta beror förmodligen dels på Bolidenbolagets avsiktliga förtegenhet och dels på bristande kännedom om malmtillgångarna i Västerbotten. Oavsett orsakerna är det otillfredsställande att allmänheten inte får kännedom om hur det förhåller sig med en så viktig del av länets näringsliv. Många människor i Västerbotten är beroende av gruvdriften och borde få vetskap om hur deras framtid kommer att gestaltas. Men framför allt skulle en planmässig malminventering och åtgärder för att förädla malm och bergarter inom länet kunna ge denna landsdel ett betydande ekonomiskt uppsving.

Utän avgörande insatser av staten torde det knappast bli någon sådan planmässig utveckling av näringslivet i Västerbotten. Om ett förstatligande av Bolidenbolaget inte anses lämpligt för närvarande — främst på grund av

svårigheten att bedöma de nuvarande gruvornas värde — kan ökad gruvbrytning och malmförädling inom länet ske även utan förstatligande, eventuellt också med fortsatt samarbete mellan staten och Bolidenbolaget. Men man kan inte bortse från det faktum att bolagets hittillsvarande verksamhet inte på långt när har motsvarat vad befolkningen har rätt att vänta. Lägges därtill att staten redan nu är gruvägare i Västerbotten och att alla mineraltillgångar bör exploateras först och främst för samhällets bästa — inte för att tillgodose privata vinstintressen — så är det naturligt att bolaget måste finna sig i en helt underordnad roll i fortsättningen.

Stekkenjokkmalmen kan måhända bli början till en omfattande statlig gruvdrift samt metallurgisk och kemisk industri i Västerbotten. Men omedelbart borde också undersökas vilka möjligheter det finns att inordna även en del av de gruvor som nu exploateras av Bolidenbolaget i en planmässig statlig verksamhet.

Även i andra län äger Bolidenbolaget mineralfyndigheter som bör tas med i undersökningen om statsdrift, eventuellt förstatligande samt utvidgning av gruvdrift och malmförädling inom Bolidenbolagets verksamhetsfält. Dit hör gruvan i Laisvall i Norrbotten samt Lövstrandsfyndigheten i Västerbotten. Till den sistnämnda knöt befolkningen i denna landsdel stora förhoppningar, när Bolidenbolaget för många år sedan företog provbrytning och vidtog förberedelser även i fråga om kommunikationer och bostäder m. m. Det hade ställts i utsikt att betydande gruvdrift skulle komma i gång i mitten av 50-talet, men därav blev ingenting. Förmodligen är orsaken även i detta fall att bolaget funnit bättre vinstobjekt och därför åsidosatt alla hänsyn till befolkningen i det tilltänkta gruvområdet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer undertecknade,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om undersökning och förslag snarast i följande avseenden:

1) malmetning i Västerbottens län för att åstadkomma en inventering av mineralförekomsterna i detta län och tillförsäkra staten förhandsrätt till sådana förekomster,

2) åtgärder i fråga om Stekkenjokkmalmen, så att denna fyndighet snarast kan bli föremål för statlig gruvdrift, samt undersökning i syfte att utnyttja även gruvfyndigheterna i Laisvall och Lövstrandsfältet i en samordnad industriell verksamhet,

3) förändring av de nuvarande relationerna mellan staten och Bolidenbolaget i syfte att åstadkomma en utvidgning av gruvdrift och förädlingsindustri under statlig ledning.

Stockholm i januari 1964

Helmer Holmberg

H. Hagberg